

нових обертів. Цифровий консолідований ресурс репрезентує соціокомунікаційний ретроспективний простір культури у джерелах національної культурної спадщини й одночасно представляє цифрові ресурси сучасних джерел.

Загалом монографія «Інформаційно-документаційне забезпечення розвитку соціокомунікаційного простору культури в Україні», написана ґрунтовно, кваліфіковано, на належному науково-методологічному рівні, має виважені висновки, що слугують красномовним свідченням високого рівня професійної кваліфікації авторки. Дослідження повністю відповідає основним вимогам щодо підготовки таких видань.

Належний науковий рівень викладу теоретичного матеріалу вдало поєднується з його доступністю. Монографія В. В. Добровольської приваблює оригінальними підходами до аналізу та вирішення поставлених завдань, створює ґрунтовну теоретично-методологічну базу для розширення досліджень у галузі соціальних комунікацій. Видання буде корисним для науковців, викладачів, аспірантів, студентів, магістрів, практиків документно-інформаційної галузі.

Список використаних джерел

1. Добровольська В. В. Інформаційно-документаційне забезпечення розвитку соціокомунікаційного простору культури в Україні : монографія. Київ : НАКККіМ, 2020. 352 с.

Цитування:

Добровольська В. В. Навчальний посібник «Документна лінгвістика та редагування документів» (рецензія на навчальний посібник: «Документна лінгвістика та редагування документів» Г. П. Лукаш і Л. А. Чередник). *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2020. № 2. С. 70–73.

Dobrovolska V. (2020). Training manual «Documentary linguistics and document editing» (review of the training manual: «Documentary linguistics and document editing» by Halyna Lukash and Liudmyla Cherednik). *Library science. Record Studies. Informology*. 2, 70-73 [in Ukrainian].

Добровольська Вікторія Василівна
кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент
доцент кафедри культурології та
інформаційних комунікацій
Національної академії керівних кадрів
культури і мистецтв
vika_dobrovolska@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-0927-1179>

Dobrovolska Viktoriia,
Doctor of Philosophy in Social Communications,
associate professor,
associate professor of the Department of Cultural Studies
and Informational Communications
National Academy of Culture and Arts Management

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК «ДОКУМЕНТНА ЛІНГВІСТИКА ТА РЕДАГУВАННЯ ДОКУМЕНТІВ»

Рецензія на навчальний посібник: автори Г. П. Лукаш (Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця); Л. А. Чередник (Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»)

Специфіку сучасного періоду становлять глобалізаційні зміни, перетворення базисних економічних, політичних, соціальних структур, культури, способу і стилю життя нашого сус-

пільства. Нагальним питанням цього часу є вивчення інформаційних складників, комунікативного оформлення, які пов'язані з цими змінами. На тлі цих активно обговорюваних інформаційних перетворень документна лінгвістика – розділ сучасного мовознавства, який повинен описати, що ж відбувається із мовою, яка є знаковою основою створення документних текстів, оскільки трансформаційні процеси зумовили принципові зміни не тільки в ній, а й в структурі та реалізаційних параметрах документних засобів, у реалізації лінгво-технологічних правил розробки, складання і обробки документних текстів. Документна лінгвістика покликана відповісти на актуалізовані соціальні запити і дати можливість зрозуміти основні процеси, типологію мовних одиниць, закономірності комунікації, методи формування офіційно-ділових, технічних і наукових документних текстів.

Саме ця обставина актуалізує мету укладання рецензованого посібника, досягнення якої передбачає встановлення лінгвальної динаміки документних процесів в умовах мінливих координат розвитку інформаційного суспільства.

Варто відзначити, що пропонований навчальний посібник відкриває практику укладання спільних робіт представниками документознавчих кафедр різних закладів вищої освіти. Свої зусилля об'єднали досвідчені філологи – професор кафедри інформаційних систем управління Донецького національного університету Г.П. Лукаш і доцент кафедри українознавства, культури та документознавства Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» Л.А. Чередник.

Представлений навчальний посібник «Документна лінгвістика та редагування документів» – оригінальне навчальне видання, яке повно і системно описує якісні характеристики документних текстів, а також усі властивості і можливості документа, які залежать від якості документного тексту. Автори переконані, що інформаційні трансформації впливають передусім на мову як систему, що чітко реагує на різнохарактерні перетворення в суспільстві. Розвиваються різні види комунікацій, відбуваються зміни структури документів та їхньої номенклатури, модернізуються інструменти документної технології. У результаті численні документні тексти несуть у собі такі відзнаки, які знаходять вияв у виборі, в організації і в комбінаціях компонентів, з яких ці тексти будуються, в особливостях реалізації лінгвістичних правил. Отже, незважаючи на консерватизм, характерний для офіційно-ділової комунікації, її зміни абсолютно очевидні.

Рецензований посібник є актуальним навчальним виданням, яке враховує зміст курсу «Документна лінгвістика» для студентів галузі знань 02 «Культура і мистецтво», спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа». У посібнику обґрунтовано і представлено комплексний підхід до вивчення документних текстів і як складних лінгвістичних об'єктів, і як продуктів інформаційно-комунікативної діяльності. Такий підхід створює передумови для того, щоб розглядати документну лінгвістику не лише як розділ мовознавства, а й як фундаментальну дисципліну, спрямовану на розвиток у майбутніх фахівців потреби в нормативному використанні засобів укладання документних текстів для успішної презентації результатів своєї діяльності.

Автори посібника впевнені, що у процесі становлення сучасних конкурентоспроможних фахівців з вищою освітою, які відповідають сучасним вимогам, мовна підготовка повинна розглядатися як обов'язкова у будь-якому профілі майбутнього спеціаліста. Управлінець чи юрист, який не володіє елементарними відомостями про мовні процеси та явища, не тільки дискредитує себе не тільки як фахівця, але і як сучасну культурну особистість. Тим більше, такі знання як основа для формування лінгвістичної компетентності необхідні всім, хто укладає ділові тексти або користується ними.

Практичне значення навчального посібника «Документна лінгвістика та редагування документів» полягає у необхідності надати студентам і викладачам спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» матеріал для підготовки до лекційних та семінарських занять з дисципліни. Документознавці-практики можуть поглибити свої знання з діловодства,

становлення та формування документного тексту, а філологам стане в нагоді систематизована за розділами інформація щодо історії та теорії тексту.

Навчальний посібник складається з кількох розділів, кожен з яких завершується контрольними тестами за темами. До основних теоретичних тем дібрано «Практичні завдання» різного плану, спрямовані на засвоєння знань.

Перший розділ характеризує документну лінгвістику як науку, її завдання, становлення, основну проблематику. Стисло розглянуто місце документної лінгвістики в системі споріднених наук. Новим є запропонований метод документознавчого аналізу, який дозволить аналізувати текст документа за різними аспектами, зокрема, виявлення функціональних особливостей документів, його місця у системі документації; аналіз композиційно-змістовної структури документа; дослідження інтерпретації фактів.

Другий розділ охоплює питання практики укладання найдавніших документів. Теоретичний матеріал містить відомості з історії документа, що дозволяє простежити закономірності розвитку літературної мови в усіх формах його існування. Цікаво представлені документи періоду Київської держави. Крім подання основної інформації за темами, автори вдаються до формату «Мовних цікавинок». Такі цікавинки розповідають, наприклад, про історію появи слів «чернетка», «відписка», «атестат», «лист», словосполучення «паперова тяганина», про ведення журналів у документації Війська Запорозького тощо. Корисною для документознавців, на нашу думку, стане матеріал, присвячений формуванню справочинства часів Гетьманщини, навчання військових канцеляристів, особливостям мови ділових паперів XVIII-XIX ст. У практичних завданнях за цими темами студентам пропонуються вправи за текстами документів, взятих з архівів, з художньої літератури.

Документні тексти – основні смислові компоненти будь-якого документа. На особливості їхнього створення, на вибір знакових засобів і на особливості сприйняття й обробки впливають як, власне, мовні закони, закони побудови писемного мовлення, які сформувалися в мові, так і формальні правила, які мають позамовну природу. Документознавець не напише переконливого службового листа, не відредагує написаного документа, якщо йому невідомі закони організації тексту. Щоб знати правила побудови конкретних текстів, необхідно, насамперед, розуміти загальні закони укладання тексту, можливі засоби мовного впливу. Цьому присвячений третій розділ посібника «Текст як основа ділового документа».

Автори розпочинають його великою темою «Документний текст: системні особливості, ознаки і категорії тексту», яка розкриває теоретико-методологічні засади розвитку науки про текст, основні питання теорії тексту, а також низку нових положень, що відповідають сучасному розвитку мовознавчої науки. На основі аналізу та узагальнення наявних у мовознавстві підходів до визначення поняття «текст» їх послідовно систематизовано за такими напрямками: системні особливості, ознаки і категорії документного тексту; лінгвістичні засоби та механізми, що забезпечують зв'язність тексту; мовні параметри часу і простору; службовий документ як креолізований текст; дискурсивні маркери документного тексту; одиниці документного тексту, класифікація текстів у документній лінгвістиці. Корисним для студентів буде матеріал, у якому висвітлено різні підходи до категорій тексту службового документа. Так, практичні завдання містять вправи, скеровані на характеристику категорії континууму в текстах службових документів, мовних параметрів часу і простору, логічних конекторів, згорнутих нарративів, чинників зв'язності тощо.

У навчальному посібнику особливу увагу звернено на комбінування вербальних та невербальних компонентів тексту, яке характеризує специфічні способи передавання інформації у текстах різних жанрів. Доповнення інформативних можливостей мовних засобів інформативним потенціалом невербальних компонентів тексту простежується у службових документах як креолізація. Як приклади креолізованих текстів наведено буктрейлери, постери, буклети, логотипи, дудли, скрапбукінги та ін. Це складники документних об'єктів,

що виникли в умовах зміни їх номенклатури, з появою нових медійних сфер і при зміні усієї мови як системи, що реагує на різнохарактерні зміни в суспільстві.

У третьому розділі вдалим видається матеріал про одиниці документного тексту. Це інформація про документні формули, які розглянуті на прикладі тексту договору; дієслівні, субстантивовані, прислівникові та сполучникові кліше (*згідно з розпорядженням, відповідно до указу, незважаючи на ..., контроль виконання покласти на...; через обставини, що склалися*) і штампи. Робота з цим матеріалом спрямована на зміцнення навичок культури ділового мовлення.

Тема 6 «Теорія сприймання тексту» – нова у цьому курсі, але важлива тим, що наголошує на діалогічності документного тексту. Автори підкреслюють, що «сприймання твору є керований автором процес продукування твору адресатом». Увагу зосереджено на передумовах, механізмі, шляхах полегшення сприймання тексту. Йдеться тут також про прийоми сугестії у сучасній рекламі, процесі написання рекламних текстів – копірайтингу, явищі магічних слів у текстах реклами.

Надзвичайно корисним для студентів буде розділ «Редагування документів», який розкриває засади й техніки редагування і саморедагування текстів службового документа, що дає можливість зрозуміти основні мовні процеси, типологію мовних одиниць, закономірності комунікації, методи формування офіційно-ділових, технічних і наукових документних текстів. У ньому у динамічних координатах сучасної офіційно-ділової і науково-технічної комунікації з нових позицій простежено, як змінилися структури документів, як модернізуються інструменти документної технології.

Наступний розділ – «Лінгвістика електронної документної комунікації» – засвідчує й уточнює основні характеристики документного тексту, на які впливають новітні засоби та знаряддя комунікаційної взаємодії.

Перевагою рецензованого посібника є те, що автори логічно пов'язують процес формування документного тексту як реалізацію сукупності лінгвістичних операцій з розширеним алгоритмом кола соціально-комунікативних завдань, які передбачають документне оформлення та супровід.

Рецензований навчальний посібник «Документна лінгвістика та редагування документів» підготовлено на високому науковому рівні. Наприклад, принциповою новизною відрізняється аспектуальний підхід авторів посібника, що зосереджує увагу на певних напрямках, зокрема:

- а) знання про текст документа як продукт і джерело історичного розвитку української мови,
- б) знання про закони текстотворення та сприйняття тексту,
- в) знання про текст як засіб впливу,
- г) знання про текст як фрагмент інформаційної системи суспільства.

Посібник чітко структурований; логічно поділений на чотири розділи.

Кращому засвоєнню студентами викладеного матеріалу та підвищенню ефективності навчального процесу сприятимуть питання для самоаналізу, практичні завдання, запропоновані після основних тем, що розкривають сутність відповідних тем і забезпечують логіку і системність структури посібника. Для перевірки знань з кожного розділу розроблені тести.

За змістом, структурою, логікою та послідовністю викладання матеріалу навчальний посібник «Документна лінгвістика та редагування документів» є оригінальним виданням, яке має наукову новизну та практичну цінність. На нашу думку, така праця є перспективною і як перший результат спільної роботи фахівців різних навчальних закладів, і як вдале втілення їхньої творчої думки.

Список використаних джерел

1. Лукаш Г. П., Чередник Л. А. Документна лінгвістика та редагування документів: навч. пос. Полтава : Видавництво «Астра», 2020. 330 с.